

Катерина ПОХОДЕНКО,

orcid.org/0000-0003-4654-281X

аспірантка кафедри дизайну і технологій

Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна) *kateryna.pokhodenko@gmail.com*

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «СТАЛОСТІ» У МОДІ ТА ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

У дослідженні здійснено систематизацію та опис понять і явищ у контексті сталості у сфері моди та дизайну одягу. Від загального опису процесу сталого розвитку через покрокове розкриття значень понять та опису явищ у контексті як сталого розвитку, кругової економіки, екологічної етики, так і соціальних питань впровадження сталості у діяльність виробників та дизайнерів модних товарів та поведінки їх споживачів виділено основні критерії сталості у моді та дизайні одягу: екологічний, економічний, соціальний та етичний. Доведено, що сталість у моді та дизайні одягу це балансування цілей власної діяльності зацікавленими сторонами – дизайнерами, виробниками, споживачами, між чотирма критеріями – екологічним, економічним, соціальним та етичним. Результат діяльності у моді та дизайні одягу є сталим, коли ці 4 критерії перебувають у стані динамічної рівноваги. Впровадження сталості у дизайн одягу – тривалий процес, який може супроводжуватися повільним або навіть нульовим чи від’ємним зростанням і бути на початку економічно невигідним, якщо розглядати це у рамках класичної лінійної економіки. Натомість при введенні цього процесу поступово негативні наслідки можуть бути знівлені на фоні загальних позитивних змін, деякі з яких відбуваються зараз, а деякі очікуються у рамках світового впровадження кругової економіки. Дизайнери, виробники, споживачі та інші зацікавлені у сфері сталої моди та дизайну одягу сторони можуть використовувати виділені критерії сталості як основу для проєктувальної, виробничої, логістичної, комунікативної, фінансової та правової діяльності, а також у питаннях розподілу усіх видів необхідних ресурсів та утилізації відходів. Вони можуть впроваджувати сталість у свою діяльність, використовуючи як теоретичну базу дане дослідження, спрямовуючи основні вектори своєї праці за відповідними критеріями: етичним, економічним, соціальним та екологічним та балансуючи їх.

Ключові слова: сталість, стала мода, сталий дизайн, сталий споживач, сталий розвиток, екологічна етика, кругова економіка.

Kateryna POKHODENKO,

orcid.org/0000-0003-4654-281X

PhD student at the Department of Design and Technology

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) *kateryna.pokhodenko@gmail.com*

UNDERSTANDING EVOLUTION OF “SUSTAINABILITY” CONCEPT IN FASHION AND CLOTHING DESIGN

The paper systematizes and describes concepts and phenomena in the context of sustainability in the field of fashion and clothing design. From the general description of the process of sustainable development through the step-by-step disclosure of term meanings and description of phenomena in the context of sustainable development, circular economy, environmental ethics, and social issues of the implementation of sustainability in the activities of manufacturers and designers of fashion goods and the behavior of their consumers, the main criteria are highlighted sustainability in fashion and clothing design. Selected criteria: ecological, economic, social and ethical. It has been proven that sustainability in fashion and clothing design is a balancing of the goals of own stakeholders activity – designers, manufacturers, consumers, between four criteria – ecological, economic, social and ethical. The result of fashion and clothing design practice is sustainable when these four criteria are in a state of dynamic balance. Introducing sustainability into fashion design is a long process that can be accompanied by slow or even zero or negative growth and be economically unprofitable at the beginning, if we consider it within the framework of a classical linear economy. Instead, when this process is implemented, the negative consequences can be gradually offset against the background of general positive changes, some of which are happening now, and some of which are expected as part of the global implementation of the circular economy. Designers, manufacturers, consumers and other sustainable fashion and clothing design stakeholders can use the selected sustainability criteria as a basis for design, production, logistics, communication, financial and legal activities, as well as in matters of distribution of all types of necessary resources and waste disposal. They can implement sustainability in their practice, using this research as a theoretical basis, directing the main vectors of their work according to the relevant criteria: ethical, economic, social and ecological and balancing them.

Key words: sustainability, sustainable fashion, sustainable design, sustainable consumer, sustainable development, ecological ethics, circular economy.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день текстильна та швейна промисловість є одним з ключових факторів забруднення оточуючого середовища. Концепції свідомого споживання та сталості у різних сферах життя людей, включно й у моді та дизайні одягу, набирають популярності та значущості на тлі зазначеної проблеми. Забруднення оточуючого середовища вже не розглядається науковцями як лише екологічна проблема. Дискусії з визначення поняття сталості та характеристики такого явища як сталий розвиток продовжуються як серед зарубіжних так і серед українських науковців. Серед цих дискусій також мають місце дослідження моди та дизайну одягу у контексті сталого розвитку. Таким чином розвивається уявлення щодо сталості у моді, яке у свою чергу має свій корінь у розумінні множинних процесів сталого розвитку та актуалізується необхідність охарактеризувати «сталість» у моді та дизайні одягу.

Аналіз досліджень. Питання екологічності та етичності у моді та дизайні одягу досліджували О. Шандренко, О. Смоляр, Чуприна Н., Давиденко І., Еліна Т., Поліщук К. та інші. Поняття та процеси сталого розвитку серед українських науковців досліджували А. Лелеченко, В. Непийвода, О. Вебер, В. Грабар. Г. Марушевський у монографії «Етика збалансованого розвитку» всебічно та у повній мірі дослідив процеси сталого розвитку. Екологічну етику досліджували В. Борейко та А. Матвійчук. Економічні питання сталого розвитку у своїх працях досліджували О. Чуріканова та І. Зварич. Соціальні виклики, які постають у контексті сталості у моді досліджували А. Setterwall, Rydberg, K. Hvass, R. Preirut, A. La Rosa та інші зарубіжні вчені. Проте, еволюції розуміння поняття сталості у моді та дизайні одягу названі науковці не торкалися у повній мірі.

Мета статті. Систематизувати і описати поняття та явища у контексті сталості у сфері моди та дизайну одягу, проаналізувати їх зв'язки від загального до конкретного та виділити основні критерії сталості у моді на основі здійснення класифікації.

Виклад основного матеріалу. Для початку пропонуємо торкнутися еволюції терміну *сталій розвиток*. Видатний український науковець В. І. Вернадський зробив фундаментальний висновок про те, що між усіма живими і неживими частинами планети відбувається постійний матеріальний і енергетичний обмін, що з плином часу виражається закономірними змінами та безперервним прагненням до динамічної рівноваги. Сучасний дослідник сталого розвитку та екологіч-

ної етики Марушевський вважає, що таким чином Вернадським вперше було визначено «екологічну суть сталого розвитку» хоча на той час ще не існувало самого терміну сталий розвиток. У відповідному біологічному контексті, у 60–70-х роках минулого століття у англійській мові це явище починає називатися словом «sustainable», що у перекладі означає «той, що підтримує, тривалий, безперервний». Пізніше термін почали використовувати у контексті економіки, оскільки з'явилася потреба у пошуку такого типу економічного розвитку, який забезпечував би можливість довготривалого соціально-економічного розвитку і не призводив би до деградації навколишнього середовища, не підривав би ресурсну основу розвитку (Марушевський, 2008).

Концепція сталого розвитку пропонує прогрес через розвиток технологій і підвищення їх ефективності, де експлуатація замінюється співробітництвом. При цьому, як зазначає кандидат економічних наук Жученко, сталий розвиток допускає не тільки позитивні значення зростання, але й нульові та мінусові, які в кінцевому підсумку перебиваються позитивними. Дослідник описує процес сталого розвитку як спіральний ланцюг циклів, де у кожному циклі відбуваються прогресивні зміни. Наприкінці кожного циклу кількісні зміни утворюють якісні зміни, що є початком нового циклу (Жученко, 2016).

Якщо у контексті виробництва модного товару взяти за один цикл – життєвий цикл модного виробу – то в кінці життєвого циклу він має перейти на початок іншого циклу, зазнавши змін під зовнішнім впливом. Зовнішнім впливом може бути додана вартість, тобто одяг не викидається, а різними шляхами продовжує новий життєвий цикл. На цьому етапі можуть вводитися нові компоненти, наприклад у виготовлені одягу можуть бути задіяні матеріали, які виготовили з переробленого текстилю або пластику.

Не дивлячись на те, що термін сталий розвиток є загальноприйнятим в українському науковому середовищі, українські науковці мають дискусії з приводу відповідності перекладу слова «sustainable» як «сталій» на українську мову. З цим питанням можна ознайомитися в роботах А. Лелеченко, В. Непийвода, О. Вебер, В. Грабар. Г. Марушевський. Ми не будемо у даній статті заглиблюватися у цю сферу, зазначимо лише те, що український дослідник Г. Б. Марушевський у монографії «Етика збалансованого розвитку» обґрунтовує термін «збалансований розвиток» та пропонує звернути увагу на етичну складову «сталого розвитку», що важливо у рамках нашого

дослідження. Марушевський використовує термін «збалансований розвиток» замість «сталого розвитку» для того, щоб наголосити на необхідності постійно знаходити розумний баланс між економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку, не надаючи перевагу якійсь одній складовій (Марушевський, 2008: 87). Таке рішення аргументується тим, що орієнтація лише на економічний розвиток у 20 столітті призвела до зростання різниці між доходами найбідніших і найбагатших людей та до деградації природи (Марушевський, 2008: 33). Спроби орієнтації лиш на соціальну складову розвитку призвели до махінацій з перерозподілу природних ресурсів і продуктів економічного розвитку окремими групами людей та до спільного надмірного споживання (Марушевський, 2008: 31). Якщо віддати безперечний пріоритет екологічній складовій може призвести до зневаження людей та мізантропії. Саме тому збалансований розвиток передбачає постійний пошук балансу між цими трьома складовими (Марушевський, 2008: 88). Цей баланс може бути підтриманий лише людьми, а для цього потрібні зміни у мисленні. Саме тому Марушевський розглядає збалансований розвиток як предмет дослідження етики. З цієї ж причини подальший розгляд понять та явищ стосовно сфери сталої моди буде здійснюватися за складовими, визначеними у терміні «збалансований розвиток» Марушевського або «сталий розвиток» що є ідентичним поняттям та загальноприйнятим в українському науковому вжитку. Ці складові наступні: *етична, економічна, соціальна та екологічна*.

Перш за все, до **етичної** складової сталоого розвитку відноситься екологічна етика. Оскільки ми дійшли до висновку, що етичні та моральні норми відіграють одну з ключових ролей у впровадженні принципів збалансованого розвитку у діяльність людства, у тому числі у моді та дизайні одягу, то виникає потреба розглянути термін екологічної етики та торкнутися історичного процесу його виникнення. Борейко В. зазначає, що у давні часи народи мали різний погляд на естетику природи. Давньогрецькі поети оспівували красу людей та богів, а на природу майже не звертали уваги. Аристотель написав перший філософський трактат з естетики та присвятив його виключно поезії. У період середньовіччя негативне ставлення до природної краси склалося через вірування у те, що любов до природи відволікає від любові до Бога. Однак інший приклад має східна культура. Китайські та японські художники-пейзажисти та поети стали оспівувати красу дикої природи на тисячу років раніше західних митців. Естетика

природи еволюціонувала з естетики мистецтва, бо естетичні цінності росли у міру того, як пізнання минулого наповнював досвід людства та спонукав до переосмислення ставлення до природи. – Лише наприкінці ХІХ століття в Європі з'явився рух за охорону природи. (Борейко, 1997). Стрімке збільшення населення планети та використання природних багатств спонукали до – розуміння того, що ресурси планети небезкінечні. Криза новоєвропейської моральної парадигми призвела до виникнення у середині ХХ століття поняття екологічної етики (Матвійчук, 2014: 215-218).

Вперше звернув увагу на те, що екологічні питання не можуть бути вирішені без етичних інструментів, американський еколог Ольдо Леопольд. Дослідник вказав, що розвиток етики проходив поетапно. Спочатку був етап – міжособистісний, далі – взаємостосунки індивіда і суспільства. Етап, на якому регулюються взаємовідносини людини з природою, живою та неживою, тільки починає зароджуватися (Марушевський, 2008). Саме тому задача сучасного суспільства створювати та впроваджувати етику яка регулює взаємовідносини людини і планети, людини і тварин, рослин та інших складових природи. *Екологічна етика* – це вчення про етичне ставлення людини до природи, основане на сприйнятті природи як члена морального співтовариства, морального партнера (суб'єкта), рівноправності і рівноцінності всього живого, обов'язках людини перед природою, а також обмеженні прав і потреб людини (Борейко, 2015). Зменшення споживання у моді – як наслідок самообмеження. На цьому етапі дослідження виділяємо етичну складову сталоого розвитку як етичний критерій сталості у моді.

До **економічної** складової сталоого розвитку відноситься *кругова економіка*. Визначення поняття кругової економіки як явища має багато спільного з поняттям сталоого розвитку та відповідає його цілям. Це спосіб мислення під час ведення бізнесу. Це відповідь на усвідомлення того, що лінійна економіка, яка спирається на модель «брати-виготовляти-викидати» є нестійкою, незбалансованою і має бути замінена циркулярною системою, у якій відходи перетворюються на нові продукти та ресурси (Witjes & Lozano, 2016: 37-44). Розуміння способів роботи кругової економіки полегшить впровадження принципів збалансованого розвитку у моду та дизайн одягу. Циркулярна економіка закриває ресурсний цикл, забезпечуючи функціонування, що проектує відходи поза системою, зберігаючи ресурси у використанні як можна довше шляхом повторного

використання для генерації нових продуктів (Зварич, 2019: 38). На цьому етапі виділяємо економічну складову сталого розвитку як економічний критерій сталості у моді.

До **соціальної** складової сталого розвитку відносяться різноманітні поняття, які описують поведінку основних зацікавлених сторін у сфері моди та дизайну одягу. Для початку розглянемо що мають на увазі західні дослідники під *відповідальністю виробників*. Якщо виробники мають відповідальність за утилізацію та переробку виготовлених ними продуктів, то вони мають стимули для проектування таким чином, щоб це спростило розбір та переробку різних матеріалів або компонентів продуктів (Setterwall Rydberg, 2016). Тут ми бачимо що перерозподіл відповідальності між усіма учасниками процесу може призвести до поліпшення сталості, оскільки стимулюватиме у тому числі і зміну дизайн-мислення. Важливою частиною дизайн-мислення стане те, що необхідно брати до уваги при проектуванні фактори, які впливають на сталість. Також західні дослідники використовують поняття *«ефект зсуву»*. Це термін, який стосується речей, які не будуть куплені або виготовлені як результат ефективного використання наявних речей, у даному випадку модних виробів (Setterwall Rydberg, 2016: 12). Таким чином вивільняється ресурс, який можна використати для посилення сталості. Наприклад, проектувати і виробляти нові речі з старих; досліджувати нові технологічні підходи до виготовлення тканин з вторинних матеріалів та до переробки одягу, бувшого у вжитку; розробляти і пропагувати нові стильові рішення у моді, які не потребують нових речей. Такий підхід змінює звичну естетику одягу і стилю загалом, адже якщо важливо ефективно використати існуючий ресурс, то змінюється дизайн-підхід до проектування, що у свою чергу змінює зовнішній вигляд готового продукту.

Швидка мода це бізнес-стратегія, основною метою якої є створення модних виробів з мінімальним життєвим циклом, щоб якнайшвидше вивести на ринки нові тенденції для задоволення потреб клієнтів. Швидка мода має високу мінливість, споживачі приймають імпульсивні рішення про покупку, і тому існує гостра потреба у наявності продукту, продукт має короткий життєвий цикл. У виробництві швидкої моди виробничі потужності і студії проектування та маркетингу розділені територіально і часто розміщені у різних куточках світу, що призводить до неетичної виробничої практики, як от використання дитячої праці, несправедлива оплата праці, корупція,

примусова праця, шкідливі умови праці (Hvass, K, 2016: 27). Натомість *повільна мода* є альтернативною швидкій моді бізнес-моделлю. Акцент робиться на цінності локальних ресурсів, прозорого виробництва та сталих продуктів. Споживач повинен думати про одяг як про інвестицію, яка після закінчення життєвого циклу має альтернативний шлях, аніж шлях на смітних (Preuit, 2016: 18). Тут ми бачимо необхідність зміни бізнес-стратегій двома шляхами: зміна бізнес стратегій швидкої моди на користь повільної самими виробниками та просвітницька робота зі споживачами для зменшення психологічної потреби у бажанні купляти новий одяг.

Споживацтво це термін, який охоплює поведінку споживачів у їх бажанні придбати більше товарів, в даному випадку одягу. Така поведінка заохочується в індустрії моди, поряд з багатьма індустріями у всьому світі, що становить значний відсоток світової економіки. Основним пріоритетом споживацтва є створення потреби в додаткових матеріальних надбаннях, щоб продовжувати стимулювати капіталізм (La Rosa, 2019: 5). Натомість *стале споживання* це використання товарів та послуг, які відповідають базовим потребам та покращують якість життя, одночасно зводячи до мінімуму використання природних ресурсів, токсичних матеріалів, відходів та забруднювачів протягом кожного етапу життєвого циклу продукту (Setterwall Rydberg, 2016: 6). *Стале споживання* стосується етапів перед покупкою (ознайомлення з тим, наскільки бренд є сталим; планування (наскільки куплений товар задовольнить потреби і чи не має альтернативних рішень задоволення цих потреб), покупку та після покупки (період функціонального життя товару, період після закінчення життєвого циклу) (Janigo, 2011: 4). Потреби та побажання споживачів мають бути повністю переглянуті для того, щоб людство стало сталим споживачем. Це тривалий процес який вже відбувається, але ще не завершений. Має відбутися зміна шаблону, зміна парадигми в поведінці людини (Obregón 2012: 27). Ці зміни мають відбутися у дизайн-мисленні і у бізнес-мисленні.

Оцінка життєвого циклу це дослідження окремих етапів життєвого циклу товару, в даному випадку одягу (La Rosa, 2019: 5). Схематично життєвий цикл виглядає так: проектування-виробництво-функціональний етап-завершення життєвого циклу. На останньому етапі може бути початок нового етапу завдяки повторному використанню/переробці і т. д. Дослідження життєвого циклу одягу на кожному етапі полегшує ідентифікацію проблем у екологічному секторі, що сприяє ефек-

тивності на кожному етапі та сталості. Можна провести паралель між оцінкою життєвого циклу одягу та процесом сталого розвитку, який описується як спіральний ланцюг циклів, де у кожному циклі відбуваються прогресивні зміни, звужений лише до сфери моди.

Успішний *сталий дизайн* реагує на клієнтів, користувачів, учасників, ринок, компанії, бренди, навколишнє середовище, канал комунікацій та культуру споживання. Сталий дизайн створюється для клієнтів як для людей, а не тільки як споживачів. Сталий дизайн має здоровий результат для всієї екосистеми (Obregón 2012: 21). На цьому етапі виділяємо соціальну складову сталого розвитку як соціальний критерій сталості у моді.

До **екологічної** складової сталого розвитку ми віднесли такі поняття як *екологічний слід*. Це показник впливу людини на екосистеми. Екологічний слід порівнюють з поняттям біоємності, тобто наявною пропозицією природних ресурсів. Це ілюструє наскільки велике надмірне споживання. У всьому світі споживаються природні ресурси так, ніби ми маємо 1,5 планети, європейці споживають так, ніби є 3 планети, а США – 5 планет. Значення екологічних слідів зазвичай класифікуються за критеріями, наприклад: вуглець, їжа, житло, вода, одяг, або до різних проблем оточуючого середовища, таких як зміна клімату або нестача води (Setterwall Rydberg, 2016: 6). *Значення матеріальних витрат на одиницю* послуги можна розрахувати для продуктів чи послуг. Це груба, але все ж орієнтовна оцінка впливу товару на навколишнє середовище, що пов'язує природні ресурси, спожиті протягом життя продукту, із загальною вигодою від цього. Окрім матеріалів, пов'язаних з виробництвом, впливає логістика, пакування та етап використання. Наприклад, щодо одягу, – у розрахунки включено також мінючі засоби та енергію, витрачену на прання (Zbicinski, 2006: 235-240). На цьому етапі виділяємо екологічну складову сталого розвитку як екологічний критерій сталості у моді. Розглянувши поняття та явища за складовими критеріями сталого розвитку, пропонуємо використовувати ці складові як критерії сталості у моді та дизайні одягу: екологічний, економічний, етичний та соціальний критерій.

Проблеми сталого розвитку є складними і вимагають співпраці з численними експертами в різних областях, які працюють у рамках міждисциплінарного підходу. Для дизайнерів необхідно спочатку зрозуміти загальну картину до початку творчого процесу. Дизайнери несуть відповідальність за участь у процесі створення продукту шляхом прийняття рішень на етапах проектування,

виробництва й моделювання функціонального етапу та етапу після завершення експлуатації виробу (Obregón 2012: 21). – На думку автора це означає, брати до уваги усі 4 означені нами критерії. Насамкінець розглянемо способи сталого поводження з відходами як дизайн інструменти, які можна використати у моді та дизайні одягу.

3R: скорочення споживання, повторне використання, переробка це три основні категорії стійкого поводження з відходами, класифіковані відповідно до їх важливості (Sandvik, 2017: 12). Уникнення та зменшення відходів може відбуватися декількома способами: за рахунок використання відходів нових матеріалів у виробництві нових модних товарів, у спосіб технології безвідходного розкрою, лекала виробів якої виготовляються таким чином, щоб уникнути образків текстилю. Уникнення нових покупок та подовження життєвого циклу виробів може також відбуватися різними способами, наприклад: за рахунок виробництва одягу-трансформера, завдяки чому можливо трансформувати сам елемент одягу або набір елементів одягу під потреби різних сезонів та подій, у спосіб виробництва у єдиному екземплярі для потреб конкретної людини. Такий підхід відповідає визначенню явища повільної моди, описаного вище.

Повторне використання має широкий спектр від повторного використання існуючого одягу без змін, до повторного використання лише компонентів одягу. Поняття будуть розглянуті починаючи від тих, які характеризують способи повторного використання без змін до способів повторного використання, які передбачають найбільші зміни. *Секонд-хенд одяг* – це одяг, який був у вжитку та повторно використовується іншими споживачами. *Кастомізація* означає зробити або змінити щось відповідно до потреб покупця або користувача, у нашому випадку одяг, який був у використанні. Секонд-хенд та кастомізація знаходяться на межі категорії зменшення/уникнення відходів та повторного споживання, оскільки кастомізувати можна і новий одяг, подовживши таким чином його життєвий цикл. *Рестайлінг* одягу полягає в тому, щоб взяти вживаний одяг та змінити його призначення або використання, не змінюючи його фактично фізично, наприклад, без розкрою, шиття тощо (Sandvik, 2017: 12). *Реконструкція* означає виготовлення нового одягу з інших, які раніше носили (Sandvik, 2017: 12). *Апсайкл* це процес розбирання, огляду, очищення і створення нового продукту з відновленою якістю, процес, який повертає продукт до життєвого циклу шляхом підвищення якості. Основна

мета апсайклу – скорочення використання сировини. За допомогою апсайклу на етапі проектування можна створити або трансформувати старий продукт в оновлений, який може мати рівну або вищу вартість, ніж оригінал (Yavari, 2019: 11). *Вторинна переробка* це метод, який може відновити цінність волокон у викинутому одязі, це розбиття продукції на її сировину для того, щоб нова сировина була вилучена та використана у нових продуктах. Переробка здійснюється шляхом розбирання або подрібнення матеріалів, а потім їх регенерації в нові матеріали, які можна використовувати у промисловому виробництві нового текстилю (Sandvik, 2017: 12).

Розглянувши поняття сталого розвитку та виділивши ключові його критерії, розглянемо поняття сталість. *Сталість* повинна задовольняти потреби сьогодення, не порушуючи можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби (Obregón 2012: 20). Звернемо увагу також, що у концепцію сталості не входить популярний у лінійній економіці та швидкій моді процес «створення додаткових потреб». У впровадженні сталості важливо працювати лише з наявними потребами. *Стала мода* – це термін, що описує продукти, процеси, діяльність і учасників (політики, бренди, споживачі), які прагнуть створити індустрію моди з нейтральним викидом вуглецю, засновану на рівності, соціальній справедливості, добробуті тварин і екологічній цілісності (Alves, 2022). Отже, сталість у моді та дизайні одягу – це балансування цілей власної діяльності усіма зацікавленими сторонами – дизайнерами, виробниками, споживачами, між чотирма критеріями – екологічним, економічним, соціальним та етичним. Результат діяльності у моді та дизайні одягу є сталим, коли ці 4 критерії перебувають у стані динамічної рівноваги.

Висновки. Проаналізувавши взаємодію термінів та явищ від загального поняття сталого розвитку до основних способів сталої діяльності у моді було виділено основні критерії сталості у моді та дизайні одягу. Це етичний, економічний, соціальний та екологічний критерії, які мають перебувати у збалансованому стані і основний вектор руху у впровадженні та розвитку сталості у моді має бути у прагненні збалансувати ці критерії.

Проілюстровано, що основні способи сталої діяльності у моді корелюються з трьома осно-

вними способами сталого поводження з відходами – зменшення виробництва та споживання – явище повільної моди, повторне використання як одягу так і його окремих компонентів та вторинна переробка – розбиття компонентів одягу для створення нового матеріалу. Доведено, що основні способи сталої діяльності у моді (або виробництва модних товарів) включають у себе взаємодію та балансування між чотирма визначеними критеріями сталості у моді. Впровадження сталості у дизайн одягу – довгий процес, який може супроводжуватися повільним або навіть нульовим чи від’ємним зростанням і бути на початку економічно не вигідним, якщо розглядати це у рамках класичної лінійної економіки. Натомість при введенні цього процесу поступово негативні наслідки можуть бути знівельовані на фоні загальних позитивних змін, деякі з яких відбуваються зараз, а деякі очікуються у рамках світового впровадження кругової економіки. Також запропоновано визначення «сталості» у контексті моди та дизайні одягу та доведено, що результат діяльності у моді та дизайні одягу є сталим, коли 4 критерії (екологічний, економічний, соціальний та етичний) перебувають у стані динамічної рівноваги.

Дане дослідження може бути теоретичною базою для подальших досліджень у сфері сталої моди, адже вперше було здійснено систематизацію та опис понять і явищ у сфері сталої моди, починаючи від широкого та загального поняття «сталий розвиток» до конкретних вузьких визначень понять у сфері сталої моди, проаналізовано їх зв’язки від загального до конкретного та виділено основні критерії сталості у моді на основі здійсненої класифікації. Практична значимість дослідження – дизайнери, виробники, споживачі та інші зацікавлені у сфері сталої моди сторони можуть використовувати виділені критерії сталості як основу для проектувальної, виробничої, логістичної, комунікативної, фінансової та правової діяльності, а також у питаннях розподілу усіх видів необхідних ресурсів та утилізації відходів. Вони можуть впроваджувати сталість у свою діяльність, використовуючи як теоретичну базу дане дослідження, спрямовуючи основні вектори своєї праці за відповідними критеріями: етичним, економічним, соціальним та екологічним та балансувати їх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борейко, В. Е. Введення у природоохоронну естетику. К.: Київський еколого-культурний центр, 1997.
2. Борейко, В. С., et al. Екологічна етика: навчальний посібник, 2015.
3. Жученко, А. М. Поняття сталого розвитку в сучасній економіці. Глобальні та національні проблеми економіки (13), 2016. С. 431–434.

4. Марушевський, Г. Б. Етика збалансованого розвитку: Монографія. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2008. 440 с.
5. Матвійчук, А. Криза еколого-етичних концепцій: перспективи вирішення. Нова педагогічна думка (3), 2014. С. 215–218.
6. Alves, Ana «What Exactly Is Sustainable Fashion And Why Is So Important?». The VOU, 2022.
7. Janigo, K. A. Collaborative redesign of used clothes as a sustainable fashion solution: exploring consumer interest and experience, 2011.
8. La Rosa, A. An Evaluation of Sustainability in Consumption: The Behaviors Behind Purchase, Care, and Disposal of Apparel, 2019.
9. Obregón, C. Sustainable fashion education: From trend to paradigm. Santiago: Cumulus Report, 2012.
10. Preuit, R. Fashion and sustainability: increasing knowledge about slow fashion through an educational module. In International Textile and Apparel Association Annual Conference Proceedings (Vol. 73, No. 1). Iowa State University Digital Press, 2016.
11. Rydberg, A. Circular economy business models in the clothing industry, 2016.
12. Sandvik, I. Applying circular economy to the fashion industry in Scandinavia through textile-to-textile recycling. Master of International Development Practice, Monash University, Monash, 2017.
13. Witjes, S., & Lozano, R. Towards a more Circular Economy: Proposing a framework linking sustainable public procurement and sustainable business models. Resources, Conservation and Recycling, 112, 37–44, 2016.
14. Yavari, R. Analysis of a Garment-oriented Textile Recycling System via Simulation Approach, 2019.
15. Zbicinski et al. Product Design and Life Cycle Assessment – Book three in a series of Environmental Management Nina Tryckeri, Uppsala. The Baltic University Press, 2006, P. 235–240.

REFERENCES

1. Boreyko, V. E., Vvedennja u pryrodohoronnu estetyku. [Introduction to environmental aesthetics. K.: Kyiv Ecological and Cultural Center, 1997 [in Ukrainian].
2. Boreyko, V. E., et al. Ekologichna etyka navchalnyj posibnyk. [Environmental ethics: a study guide, 2015 [in Ukrainian].
3. Zhuchenko, A. M. Ponjattja staloho rozvytku u suchasnij ekonomitsi. [The concept of sustainable development in the modern economy. Global and national economic problems (13), 2016. P. 431–434. [in Ukrainian].
4. Marushevskij, G. B. Etyka zbalansovanoho rozvytku: Monohrafija [Ethics of sustainable development: Monograph. K.: Center for environmental education and information, 2008. 440 p. [in Ukrainian].
5. Matvijchuk, A. Kryza ekoloho-etychnyh kontseptsij perspektyvy vyrishennja. [The crisis of ecological and ethical concepts: prospects for a solution. A new pedagogical thought (3), 2014. P. 215–218. [in Ukrainian].
6. Alves, Ana «What Exactly Is Sustainable Fashion And Why Is So Important?». The VOU, 2022.
7. Janigo, K. A. Collaborative redesign of used clothes as a sustainable fashion solution: exploring consumer interest and experience, 2011.
8. La Rosa, A. An Evaluation of Sustainability in Consumption: The Behaviors Behind Purchase, Care, and Disposal of Apparel, 2019.
9. Obregón, C. Sustainable fashion education: From trend to paradigm. Santiago: Cumulus Report, 2012.
10. Preuit, R. Fashion and sustainability: increasing knowledge about slow fashion through an educational module. In International Textile and Apparel Association Annual Conference Proceedings (Vol. 73, No. 1). Iowa State University Digital Press, 2016.
11. Rydberg, A. Circular economy business models in the clothing industry, 2016.
12. Sandvik, I. Applying circular economy to the fashion industry in Scandinavia through textile-to-textile recycling. Master of International Development Practice, Monash University, Monash, 2017.
13. Witjes, S., & Lozano, R. Towards a more Circular Economy: Proposing a framework linking sustainable public procurement and sustainable business models. Resources, Conservation and Recycling, 112, 37–44, 2016.
14. Yavari, R. Analysis of a Garment-oriented Textile Recycling System via Simulation Approach, 2019.
15. Zbicinski et al. Product Design and Life Cycle Assessment – Book three in a series of Environmental Management Nina Tryckeri, Uppsala. The Baltic University Press, 2006, P. 235–240.